

FAQ TTIP

Veelgestelde vragen TTIP

Transatlantic Trade and Investment Partnership

Europa decentraal

In samenwerking met de koepels en het ministerie van BZ

Inhoud

Vraag 1: gevolgen TTIP.....	3
Vraag 2: onderhandelingen TTIP	3
Vraag 3: Inhoud TTIP – standaarden	4
Vraag 4: Inhoud TTIP – publieke diensten	4
Vraag 5: Investeringsbescherming – ISDS	5
Vraag 6: Investeringsbescherming – right to regulate.....	5
Vraag 7: Investeringsbescherming - rechtsongelijkheid.....	6
Vraag 8: Investeringsbescherming – schadeclaim.....	6
Vraag 9: Investeringsbescherming – facts and figures	7
Vraag 10: Investeringsbescherming – ISDS of nationale rechtsgang.....	8

Vraag 1: gevolgen TTIP

Wat zijn de gevolgen van TTIP voor (decentrale) overheden? Kan TTIP schadelijke gevolgen hebben voor de lokale regels omtrent sociale normen, milieu, economie, gezondheid, landbouw, intellectueel eigendom en cultuur?

Als het Vrijhandelsverdrag TTIP daadwerkelijk tot stand komt, kunnen decentrale overheden ook gevolgen hiervan ondervinden. Decentrale overheden zijn immers ook actief op de handelsmarkt of komen daarmee in aanraking en krijgen daarmee ook te maken met markttoegangs- en belemmeringskwesties. Daarnaast kunnen ze, meer dan nu het geval zal zijn, te maken krijgen met Amerikaanse bedrijven die zich inschrijven voor overheidsopdrachten in Nederland. Momenteel is de Nederlandse markt al zeer open voor buitenlandse, waaronder Amerikaanse, bedrijven. Deze bedrijven kunnen zich momenteel ook al inschrijven voor overheidsopdrachten. Daarnaast vallen de decentrale overheden nu al onder de huidige afspraken over openbare aanbestedingen binnen de [WTO](#).

Het TTIP raakt een scala aan onderwerpen waar decentrale overheden binnen de Europese interne markt mee te maken hebben, denk bijvoorbeeld aan de staatssteunregels (bijvoorbeeld steun ter promotie van bepaalde investeringen), aanbestedingsregels (bijvoorbeeld door plaatsen van overheidsopdrachten en de vraag naar het verschaffen van toegang van zogenaamde derde landen op de Europese overheidsopdrachtenmarkt), vrij verkeersregels (bijvoorbeeld de relatie met import en exportvraagstukken), mededingingsrecht (bijvoorbeeld door het wegnemen van belemmeringen) en milieuvragen (bijvoorbeeld bepaalde standaarden voor producten). Zie voor een overzicht van de onderwerpen waarover wordt onderhandeld in TTIP en de onderhandelingsstukken de [website](#) van DG Trade van de Europese Commissie.

Vraag 2: onderhandelingen TTIP

Zijn decentrale overheden of vertegenwoordigende organen in overleg met het Rijk over de consequenties van TTIP?

Ja, de decentrale overheden zijn via de koepelorganisaties Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Unie van Waterschappen (UvW) op regelmatige basis in overleg met de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en in technisch overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Decentrale overheden zijn echter zelf geen partij in de onderhandelingen. Ook is Nederland niet direct partij bij de onderhandelingen. Namens de lidstaten van de Europese Unie worden de onderhandelingen gevoerd door de Europese Commissie. Nadat de onderhandelaars van de Commissie een akkoord hebben bereikt, is er instemming nodig van zowel de Raad van Ministers als het Europees Parlement. U kunt meer informatie vinden op de webpagina '[onderhandelingen](#)'.

In juni 2014 hebben verschillende Europese parlementen – onder leiding van de Nederlandse Tweede Kamer – aan de Commissie [gevraagd](#) om TTIP als een zogenaamd 'gemengd akkoord' te bestempelen. U kunt hier meer informatie over vinden op de pagina '[onderhandelingen](#)'.

Vraag 3: Inhoud TTIP – standaarden

Op veel gebieden is al Europese regelgeving van toepassing. Blijven de standaarden die in deze regelgeving zijn vastgelegd gehandhaafd?

Het uitgangspunt is dat TTIP geen verlaging van standaarden met zich meebrengt. In het verdrag komt een hoofdstuk over samenwerking op het gebied van regelgeving. In dit hoofdstuk wordt gezien hoe regelgevende instanties van de EU en de VS kunnen samenwerken en hoe regelgeving op elkaar kan worden afgestemd. Meer informatie over de inhoud van het verdrag kunt u op de pagina [Inhoud TTIP](#) vinden.

Minister Ploumen van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking heeft via een [Kamerbrief](#) op 22 april 2014 dan ook benadrukt dat TTIP de geldende Europese standaarden niet zal verlagen. Volgens de minister staat het hoge beschermingsniveau in Europa om de gezondheid van mens, dier, plant en het milieu te beschermen, niet ter discussie in TTIP.

In het verdrag gaat het om verschillen in (technische) voorschriften, dubbele procedures en testen, die de handel tussen de EU en de VS onnodig bemoeilijken maar waarmee een gelijk niveau van bescherming wordt voorgeschreven. De Europese Commissie heeft voorgesteld dat samenwerking via een instantie vergemakkelijkt kan worden, de zogenoemde *Regulatory Cooperation Body*. Deze instantie houdt toezicht op de toepassing van afspraken over regelgevende samenwerking en deze faciliteert toepassing, zonder dat de instantie de bevoegdheid heeft om bindende besluiten te nemen. De instantie zou moeten bestaan uit de vertegenwoordigers van de betrokken overheden (EU, VS, en EU-lidstaten).

Vraag 4: Inhoud TTIP – publieke diensten

Kan TTIP (decentrale) overheden dwingen publieke diensten te privatiseren?

Nee, handelsverdragen die worden gesloten door de EU, waaronder TTIP, verplichten lidstaten niet om publieke diensten te liberaliseren of te privatiseren. In de handelsverdragen neemt de EU standaard een voorbehoud op dat publieke diensten zijn uitgezonderd van de bepalingen uit het dienstenhoofdstuk. Door deze uitzondering behouden overheden op nationaal, regionaal en lokaal niveau het recht om overheidsbedrijven of private ondernemingen een alleenrecht of andere specifieke exclusieve rechten te geven op het leveren van een bepaalde dienst. Overheden kunnen zelf bepalen welke soort activiteiten zij als publieke dienst kwalificeren. Het maakt hierbij geen onderscheid of publieke diensten door publiek of privaat geld worden gefinancierd. Mocht een overheid het nodig achten, kan een geprivatiseerde dienst weer door een overheidsbedrijf worden uitgevoerd. U kunt hier meer over lezen op de pagina ['publieke diensten'](#).

Voor meer informatie kunt u terecht op [de website](#) van de Europese Commissie. Hier wordt uitgelegd hoe publieke diensten worden beschermd in Europese handelsverdragen. Ook de [brief](#) van Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking over de bescherming van publieke diensten in handelsakkoorden geeft meer informatie.

Vraag 5: Investeringsbescherming – ISDS

Wat zijn de gevolgen van arbitrage (Investor-State Dispute Settlement, ISDS of Investor Court System ICS) onder TTIP?

In het verdrag wordt beoogd een hoofdstuk op te nemen over investeringen en investeringsbescherming. In het [voorstel](#) van de Europese Commissie voor geschillenbeslechting onder TTIP, worden afspraken gemaakt over de basisbehandeling van investeerders en dat de manier waarop eventuele geschillen die hieruit ontstaan, opgelost zullen worden via het Investment Court System. Deze basisregels zien o.a. op eerlijke en billijke behandeling, non-discriminatie en stellen algemene voorwaarden voor onteigening. Als overheden zich houden aan de regels van goed en behoorlijk bestuur, zoals vastgelegd in de Nederlandse rechtsorde en bevestigd in investeringsverdragen, maakt een claim weinig kans. Het door de Europese Commissie voorgestelde *Investment Court System* en ook het nu in andere handelsverdragen veel gebruikte ISDS, staat alleen open voor investeerders tegen een staat. Gemeenten en provincies kunnen hieronder niet aangeklaagd worden. Overigens is Nederland nooit onder een investeringsverdrag aangeklaagd.

Het door de Europese Commissie voorgestelde *Investment Court System* bevat een groot aantal verbeteringen. Zo wordt onder andere voorgesteld om het recht van staten om te reguleren expliciet opgenomen in een apart verdragsartikel, worden procedures gevoerd voor een hof met benoemde rechters, is er een mogelijkheid voor beroep en worden procedures transparant gevoerd. Dat betekent dat alle informatie over de procedure en de daarbij horende processtukken openbaar zullen zijn evenals de zittingen. Belanghebbenden kunnen participeren in het proces als derde partij of schriftelijke inbreng leveren (zgn. *amicus curiae briefs*). De voorstellen zijn gebaseerd op de Nederlandse inzet en sluiten aan bij de resolutie van het Europees Parlement.

Voor meer informatie over ISDS verwijzen we u ook naar de pagina '[ISDS](#)'.

Vraag 6: Investeringsbescherming – right to regulate

Behouden (decentrale) overheden 'the right to regulate' onder TTIP? En zo ja, hoe wordt dit recht om regelgevend op te treden gegarandeerd? Kunnen buitenlandse bedrijven landen bijvoorbeeld dwingen om besluiten in het belang van duurzaamheid, gezondheid en sociale rechtvaardigheid niet te nemen of anders bij die landen een schadeclaim kunnen indienen?

Ja, voor zowel centrale als decentrale overheden wordt de bescherming en het behoud van de beleidsruimte en vrijheid van staten gewaarborgd. Investeringsbescherming in het handelsverdrag geldt alleen bij het geval van ongerechtvaardigd overheidsingrijpen. Het gaat bijvoorbeeld om principes als gelijke behandeling en het toekennen van een redelijke schadevergoeding in het geval van onteigening. Deze regels zijn diep verankerd in de Nederlandse wet. Maar specifiek voor de VS geldt dat er bijvoorbeeld geen wet is die discriminatie van buitenlandse bedrijven verbiedt. Het opnemen van zo'n hoofdstuk met 'spelregels' in TTIP zal leiden tot gelijke regels in de VS en de EU. Een veel gehoorde zorg is dat overheidsbesluiten zullen worden aangevochten als een buitenlandse investeerder zich benadeeld voelt en dat daarmee de invloed van deze investeerders op onze wet- en regelgeving kan toenemen.

Buitenlandse investeerders kunnen niet zomaar een claim aanspannen, ISDS (Investor to State Dispute Settlement) biedt alleen bescherming tegen ongerechtvaardigd overheidshandelen door de Staat. Nederlandse gemeenten en provincies kunnen niet individueel aangeklaagd worden. Het is de EU of de Nederlandse Staat die door de investeerder aansprakelijk kan worden gesteld en als verdedigende partij optreedt. Om de zorgen te adresseren dat publieke belangen, zoals het milieu en

de volksgezondheid, gewaarborgd blijven, zet Nederland zich in om het traditionele regime van investeringsbescherming te verbeteren en te vernieuwen.

In september heeft de Europese Commissie daarnaast een concept tekst vrijgegeven over investeringsbescherming. In het [nieuwe voorstel](#) van de Europese Commissie is hiervoor een specifieke verdragsbepaling opgenomen. Artikel 2 stelt specifiek dat de investeringsbescherming geboden door het verdrag niet het recht van partijen beïnvloed om maatregelen te nemen die nodig zijn om legitieme beleidsdoelstellingen te bereiken. Voorbeelden van beleidsdoelstellingen zijn de bescherming van de volksgezondheid, veiligheid, milieu, openbare zeden, sociale zekerheid, consumentenbescherming of de bevordering en bescherming van de culturele diversiteit.

Zie voor meer informatie over 'the right to regulate' deze [factsheet](#) van de Europese Commissie.

Vraag 7: Investeringsbescherming - rechtsongelijkheid

Is het zo dat binnenlandse bedrijven zich niet kunnen beroepen op arbitrage en een buitenlands bedrijf wel? Leidt dit tot ongewenste rechtsongelijkheid tussen Nederlandse en buitenlandse ondernemingen?

Zoals ook uit het antwoord op de vorige vraag blijkt, biedt investeringsbescherming onder handelsverdragen voor buitenlandse ondernemers alleen bescherming tegen ongerechtvaardigd overheidshandelen door de Staat. Dat betekent niet dat buitenlandse investeerders in Nederland extra rechten krijgen of een hogere bescherming genieten: de rechten die in het investeringshoofdstuk van TTIP worden opgenomen zijn basisregels, een minimum. Daarin staat bijvoorbeeld dat een staat een investeerder mag onteigenen, mits dit in het publieke belang gebeurt, met rechtswaarborgen omkleed is, zonder discriminatie gebeurt en tegen betaling van een redelijke schadevergoeding. Dit is een basisbescherming en staat sinds 1798 in onze Grondwet.

Buitenlandse investeerders genieten dus geen betere bescherming onder investeringsverdragen in Nederland. Wel hebben ze een forumkeuze om hun recht te halen: óf onder Nederlands recht bij de Nederlandse bestuursrechter óf bij een arbitraal tribunaal op basis van een investeringsverdrag. Voor buitenlandse ondernemingen is het in sommige landen lastiger om gebruik te maken van de nationale rechtsgang of wordt er zelfs geen bescherming aan buitenlandse investeerders geboden in nationale wetgeving. Daarom is het van belang dat zij zich kunnen beroepen op een systeem van investeringsbescherming onder de verschillende handels- en investeringsverdragen. Overigens maken Nederlandse investeerders in andere landen veel gebruik van ISDS. Zie voor meer informatie ['World Investment report 2015'](#) (UNCTAD), pagina 115.

Vraag 8: Investeringsbescherming – schadeclaim

Zal het Rijk, indien zij aansprakelijk is gesteld in een arbitrage claim, de schadeclaim doorberekenen aan de decentrale overheid? En zo ja, kan de decentrale overheid als beleidsmaker ook zelf onderdeel kan zijn van de verdediging door de staat?

Er is in het verleden nog geen ISDS arbitrageprocedure aanhangig gemaakt tegen Nederland. Er zijn dus ook geen gevallen uit het verleden bekend waar het Rijk schadeclaims als gevolg van beleid van decentrale overheden zal doorberekenen aan deze decentrale overheden. Zoals ook hierboven beschreven wordt, kunnen onder een internationaal verdrag alleen de verdragspartijen aangesproken worden op hun verplichtingen. Decentrale overheden zijn geen verdragspartij, maar wel gehouden aan de verplichtingen die daaruit voortvloeien als Nederland gebonden wordt. Dit geldt voor elk internationaal verdrag, dat is voor een investeringsverdrag niet anders. Dat betekent dat procedures

plaats vinden tussen een investeerder en Nederland en/of de EU, indien het een maatregel betreft die de EU heeft genomen.

De bevoegdheidsverdeling tussen gemeenten, provincies en het Rijk staat voor dat wet- en regelgeving van decentrale overheden niet in strijd mag zijn met internationale verplichtingen en Rijkswetgeving die daaruit voortvloeit. De situatie onder een investeringsverdrag is niet anders dan onder de Nederlandse wet: als decentrale overheden wet- en regelgeving maken die in strijd is met Rijkswetgeving, zal daar de gebruikelijke weg, een onrechtmatige daadprocedure door het Rijk voor worden opgestart.

Kortom: het rechtssysteem in Nederland zit zo in elkaar dat Nederland gehouden is uitvoering te geven aan haar internationaal rechtelijke verplichtingen (art. 94 Grondwet). Dat geldt voor Nederland als verdragspartij, niet voor individuele decentrale overheden. Maar omdat lagere regelgeving niet in strijd kan zijn met hogere wetgeving, zijn deze indirect gebonden. Mocht er wel strijdige wet- en regelgeving gemaakt zijn, dan zal dat op de gebruikelijke manier worden teruggevorderd.

Vraag 9: Investeringsbescherming – facts and figures

Is er een overzicht van het gebruik van investeringsclausules, met daarin een lijst welk bedrijf van de investeringsbescherming gebruik heeft gemaakt, tegen welke regels of besluit het aanroepen van de ISDS-clausule gericht was, hoeveel geld er werd geëist en of, en zo ja hoe hoog er is uitgekeerd per zaak?

Nederland heeft 107 investeringsbeschermingsverdragen (IBO's) gesloten, waarvan er op dit moment nog 91 van kracht zijn. De verdragen met Bolivia, Venezuela, Zuid-Afrika en Indonesië zijn beëindigd en zeven verdragen zijn tussentijds herzien. Er zijn momenteel ook vijf verdragen getekend, maar nog niet geratificeerd (Brazilië, Chili, Eritrea, Oman en de Verenigde Arabische Emiraten). Zie voor een volledig overzicht de door de Nederlandse overheid opgemaakte [lijst](#).

In vrijwel alle IBO's is voorzien in een internationale geschillenbeslechtsprocedure tussen een investeerder en een staat (ISDS). De uitzonderingen hierop zijn drie akkoorden afgesloten voor 1972 (met Kameroen, Ivoorkust en Soedan). Ook in het Verdrag inzake het Energiehandvest van 1994 is een hoofdstuk over investeringsbescherming en ISDS opgenomen. Bij dit verdrag zijn zowel Nederland als de EU partij.

De EU is pas sinds de inwerkingtreding van het Verdrag van Lissabon in december 2009 bevoegd tot het sluiten van verdragen met afspraken over investeringsbescherming (artikel 207 VWEU). Op dit moment is in drie vrijhandelsakkoorden een investeringsbeschermingshoofdstuk opgenomen. Deze betreffen het vrijhandelsakkoord tussen de EU en Singapore, de EU en Vietnam en het *Comprehensive Economic and Trade Agreement* (CETA) tussen de EU en Canada. Deze akkoorden zijn nog niet getekend en niet geratificeerd.

Het Nederlandse Ministerie van Buitenlandse zaken heeft daarnaast opdracht gegeven een [rapport](#) op te stellen over de het gebruik van de Investor-State Dispute Settlement (ISDS) clause in zaken onder internationale investeringsovereenkomsten door Nederlandse investeerders tot en met 2013.

Vraag 10: Investeringsbescherming – ISDS of nationale rechtsgang

Wat zijn de voordelen te kiezen voor arbitrage via ISDS of een Investeringshof in plaats van te kiezen voor de reguliere rechtsgang?

Uit de antwoorden van minister Ploumen op 7 oktober 2015 als [reactie](#) op kamervragen van dhr. van Dijk blijkt dat het kabinet investeringsarbitrage of een investeringshof niet boven de reguliere rechtsgang verkiest.

De afspraken in handels- en investeringsverdragen over investeringsbescherming geven buitenlandse investeerders het recht een beroep te doen op de in het verdrag voorziene regeling voor de beslechting van geschillen, Investor-State Dispute Settlement (ISDS). Een investeerder kan hier alleen een beroep op doen indien hij meent schade te hebben geleden aan zijn investering door ongerechtvaardigd overheidsingrijpen. Er moet dan worden vastgesteld dat bepaald overheidshandelen in strijd is met de gemaakte internationale afspraken uit het verdrag. Hierbij gaat het om basisregels voor de behandeling van buitenlandse investeerders en hun investeringen, zoals wij die ook onder het nationale recht kennen. Deze basisregels zien op een eerlijke en billijke behandeling van buitenlandse investeerders, non-discriminatoire behandeling, het onbeperkt overmaken van kapitaal en het stellen van voorwaarden op basis waarvan onteigend mag worden (alleen met gepaste schadevergoeding). Mogelijke betaling van compensatie zal alleen van toepassing zijn indien er sprake is van schending van die standaarden en de staat derhalve onjuist heeft gehandeld. Een dergelijke alternatieve route van internationale geschillenbeslechting is van belang, omdat de kwaliteit van nationale rechtsgang of een eerlijk proces in het buitenland niet overal gegarandeerd is.

Bescherming voor investeerders via internationale handelsverdragen dient de belangen van de investeerders uit de verdragsluitende staten. De waarborgen uit dergelijke verdragen voorzien op deze wijze op de eerste plaats in de bescherming van investeringen voor investeerders, ook wanneer het rechtssysteem van het gastland mazen heeft. Daarnaast kunnen IBO's het investeringsklimaat van staten verder begunstigen, waardoor meer investeringen kunnen worden aangetrokken en de economische groei, innovatie en werkgelegenheid kan profiteren.

Voor Nederland is voldoende bescherming van buitenlandse investeringen dan ook van groot belang. Nederland behoort tot de grootste ontvangers en bronnen van buitenlandse investeringen. Bekend is dat Nederlandse bedrijven relatief veel gebruik maken van ISDS.